

**Alkotmányos korlátok közötti járványkezelés:
A COVID–19-re adott válaszok összehasonlító jogi elemzése
Magyarországon és Németországban (2020)
COVID-válaszok: Magyarország–Németország**

Pandemic Governance under Constitutional Constraints:
A Comparative Legal Analysis of COVID-19 Responses in Hungary and Germany (2020)

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.53793/RV.2026.3.1](https://doi.org/10.53793/RV.2026.3.1)

„Úgy tűnik, eddigi életünk során soha nem volt még akkora bizonytalanság a jövővel, és akkora tudatlanság a múlttal kapcsolatban, mint most”
Ferguson (2021: 23)

Absztrakt

A tanulmány a COVID–19 világjárvány első évében hozott járványkezelési intézkedések jogi és intézményi kereteit vizsgálja Magyarország és Németország összehasonlító elemzésén keresztül. Célja annak feltárása, hogy az eltérő alkotmányos berendezkedés miként befolyásolta a pandémiára adott állami válaszokat, valamint azok hatását az alapjogok gyakorlására és a társadalom működésére. Az elemzés összehasonlító jogi és közpolitikai megközelítésen alapul, figyelembe véve a releváns jogszabályokat és kormányzati intézkedéseket. Megállapítható, hogy a magyar centralizált modell gyors és egységes reagálást tett lehetővé, míg a német föderális rendszer nagyobb rugalmasságot és regionális alkalmazkodást biztosított.

KULCSSZAVAK: COVID–19, ÖSSZEHASONLÍTÓ JOG, JÁRVÁNYKEZELÉS, ALAPJOGOK, MAGYARORSZÁG, NÉMETORSZÁG

Abstract

This article examines the legal and institutional frameworks governing pandemic response measures adopted during the first year of the COVID-19 pandemic, through a comparative analysis of Hungary and Germany. It assesses how differing constitutional structures shaped state intervention and their implications for fundamental rights and societal functioning. The analysis adopts a comparative public law approach, with particular regard to the principles of legality, proportionality, and the rule of law, and considers the relevant legislative and executive measures in both jurisdictions. It is argued that Hungary’s centralized model enabled swift and uniform action, whereas Germany’s federal system, operating under the Basic Law (Grundgesetz), ensured greater flexibility, regional differentiation, and more robust institutional checks and balances.

KEYWORDS: COVID-19, COMPARATIVE LAW, PANDEMIC GOVERNANCE, FUNDAMENTAL RIGHTS, HUNGARY, GERMANY

---

¹ Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, hallgató

Bevezetés

A fertőző betegségek okozta járványok az emberi történelem állandó kísérőjelenségei. A nagy járványok – a pestistől a spanyolnáthán át a modern pandémiáig – nemcsak az egészségügyi rendszereket terhelték meg, hanem mélyreható társadalmi, gazdasági és politikai változásokat is előidéztek. Ennek megfelelően a járványok nem pusztán epidemiológiai jelenségek, hanem komplex társadalmi kihívások, amelyek az állami döntéshozatal több szintjét érintik.

A járványkezelési döntéshozatal alapvetően két tényező ismeretét feltételezi: egyrészt a kórokozó jellemzőit (lefolymás, fertőzőképesség, célcsoportok), másrészt az adott társadalom működését és teherbíró képességét. E tényezők azonban a gyakorlatban gyakran bizonytalanok, így a döntéshozatal egy dinamikusan változó, többszörösen bizonytalan környezetben zajlik.

A COVID–19 vírus esetében a genetikai szekvencia már 2020 januárjában ismertté vált (Zhou et al. 2020), és az Egészségügyi Világszervezet 2020. január 30-án nemzetközi közegészségügyi szükséghelyzetet hirdetett ki. Ugyanakkor a társadalmi tényezők – különösen a társadalmi bizalom és együttműködési hajlandóság – legalább ilyen meghatározó szerepet játszottak a járványkezelés sikerességében (Koonin 2020; Ataguba–Ataguba 2021).

A járványkezelés során a döntéshozók egyik alapvető dilemmája, hogy a szükséges intézkedések jelentős része korlátozó jellegű, és közvetlenül érinti az alapvető jogokat. A COVID–19 világjárvány különösen jól szemléltette ezt a dilemmát: a kijárási korlátozások, a gazdasági restrikciónok és a határárak alapjogokat érintettek, így a pandémia egyben az alkotmányos rendszerek „stressztesztjévé” vált (Greer et al. 2021). Figyelemre méltó azonban az is, hogy ugyanazon járvány kezelésének eltérő módja sikeresen adaptálható volt eltérő társadalmakra, lásd Magyarország – Németország – Svédország – Kína stb. (Nicola et al. 2020).

A járványkezelés jogi kereteit a modern államokban jellemzően a rendkívüli jogrend intézményei biztosítják (Ungvári–Sabjanics 2021). E keretek célja a gyors reakálás lehetőségének megteremtése, ugyanakkor alkalmazásuk szükségszerűen felveti az alapjogkorlátozás és a demokratikus kontroll kérdését. A jogelméleti irodalom szerint az ilyen intézkedések legitimációja a szükségesség és arányosság elvére épül (Gross–Ní Aoláin 2006).

A COVID–19 járvány első szakaszában az európai államok gyors és kiterjedt intézkedéseket vezettek be, amelyek gyakran a végrehajtó hatalom megerősödésével jártak (Capano et al. 2020). A pandémia így nemcsak közegészségügyi, hanem kormányzási és alkotmányjogi kihívást is jelentett.

A tanulmány célja a COVID–19 járványkezelés jogi és intézményi kereteinek összehasonlító elemzése Magyarország és Németország esetében, különös tekintettel:

- a rendkívüli jogrend alkalmazására
- a döntéshozatali mechanizmusokra
- valamint az alapjogok korlátozásának alkotmányos feltételeire.

Módszertan

Kutatási kérdések és hipotézisek

A kutatás az alábbi kérdésekre keresi a választ:

- Milyen jogi keretek között történt a járvány kezelése Magyarországon és Németországban?
- Hogyan befolyásolta az eltérő alkotmányos berendezkedés a döntéshozatalt?
- Milyen mértékben korlátozták az intézkedések az alapjogokat, és ezek megfeleltek-e a szükségesség és arányosság követelményeinek?
- Milyen társadalmi és gazdasági következményekkel jártak az intézkedések?

A vizsgálat az alábbi hipotézisekből indul ki:

- H1: Az intézkedések jellegét meghatározta az alkotmányos és intézményi struktúra.
- H2: A centralizált rendszerek gyorsabb reakciókat tettek lehetővé, a végrehajtó hatalom erősödése mellett.
- H3: Az intézkedések jelentős alapjogkorlátozással jártak, amelyeket jellemzően közegészségügyi indokokkal igazoltak.
- H4: A sikerességet a társadalmi elfogadottság és bizalom is jelentősen befolyásolta.

A kutatás módszertana

A vizsgálat módszertani alapját az összehasonlító jogi elemzés képezi (Zweigert–Kötz 1998), amely lehetővé teszi a különböző jogrendszerek reakcióinak vizsgálatát azonos kihívásokra. A COVID–19 pandémia különösen alkalmas ilyen elemzésre, mivel globális válságként az államok eltérő válaszait teszi összehasonlíthatóvá.

A két ország kiválasztását több tényező indokolja. Németország föderális állam, amelyben a döntéshozatal jelentős része a tartományok szintjén történik, míg Magyarország unitárius államként centralizáltabb döntéshozatali struktúrával rendelkezik.

Németországban a döntéshozatal többszintű koordináción alapul, míg Magyarországon a járványkezelés során a centralizált döntéshozatal

dominált. Emellett Németországban erősebb alkotmánybíróági kontroll érvényesül, míg Magyarországon a végrehajtó hatalom szerepe hangsúlyosabb volt.

Mindkét ország az Európai Unió tagállama, ami lehetővé teszi az azonos nemzetközi környezetben adott eltérő válaszok összehasonlítását.

A kutatás korlátai

A kutatás elsősorban szakirodalmi és dokumentumelemzésre épül, így publikált forrásokra korlátozódik. Időbeli fókusz a járvány első éve, ezért a későbbi intézkedések és azok hosszabb távú hatásai nem képezik a vizsgálat részét.

Eredmények

A COVID–19 járvány jogi intézkedéseinek kronológiája Magyarországon és Németországban (2020)

A COVID–19 világjárvány gyors európai terjedése következtében 2020 elején az államok rövid idő alatt átfogó jogi és kormányzati intézkedéseket vezettek be. A kronológiai áttekintés a járvány első évének főbb intézkedéseit mutatja be Magyarországon és Németország esetében, kiemelve a reakciók időbeli dinamikáját és szerkezeti különbségeit.

2020. január–február: a kezdeti reagálás

A SARS-CoV-2 vírus genetikai szekvenciájának publikálását követően (Zhou et al. 2020) az Egészségügyi Világszervezet 2020. január 30-án nemzetközi közegészségügyi szükséghelyzetet hirdetett ki.

Németországban az első fertőzési eseteket Bajorországban regisztrálták, és a védekezés kezdetben klasszikus epidemiológiai eszközökre épült, mint a kontaktuskutatás, az izoláció és a fertőzési láncok feltérképezése. Magyarországon ezzel szemben már 2020. január 31-én létrejött az Operatív Törzs, amely a korai központi koordinációt biztosította.

A két ország közötti különbség már ebben a szakaszban megfigyelhető: Magyarország korábban hozott létre központi koordinációs struktúrát, míg Németországban a szövetségi–tartományi egyeztetés később vált hangsúlyossá.

2020. március: a jogi és politikai reakciók felfutása

2020 márciusában a járvány európai terjedése felgyorsult, ami mindkét országban intenzív jogalkotási és kormányzati beavatkozásokat eredményezett.

Magyarországon 2020. március 11-én veszélyhelyzetet hirdettek ki, amely rendeleti jogalkotást tett lehetővé, és gyors, centralizált döntéshozatalt biztosított. Az intézkedések kiterjedtek többek között a látogatási tilalomra, a digitális oktatás bevezetésére, a rendezvények betiltására, a vendéglátás korlátozására, a kijárási korlátozásokra és a hitelmoratórium bevezetésére. Németországban a jogi alapot az Infektionsschutzgesetz (2000) biztosította. A döntéshozatal a szövetségi és tartományi szintek közötti koordináción alapult, amelynek keretében sor került az oktatási intézmények bezárására, a rendezvények betiltására, valamint a kontaktusok korlátozására.

2020. április: a korlátozások stabilizálása

Ebben az időszakban mindkét ország a társadalmi érintkezések minimalizálására helyezte a hangsúlyt. Németországban bevezették a kötelező maszkviselést, és hangsúlyt kapott a célzott tesztelés és a fertőzési láncok kontrollja. Magyarországon a korlátozó intézkedések fenntartása mellett a gazdaságvédelmi intézkedések kerültek előtérbe.

Kulcskülönbségként megfigyelhető, hogy Németország elsősorban epidemiológiai kontrollra koncentrált, míg Magyarország már korán hangsúlyt fektetett a gazdasági következmények kezelésére.

2020. május–június: enyhítési szakasz

A fertőzésszámok csökkenése lehetővé tette a korlátozások fokozatos feloldását. Magyarországon 2020. június 18-án megszüntették a veszélyhelyzetet, és új jogi kategóriaként bevezették az egészségügyi válsághelyzetet. Németországban az enyhítések regionálisan differenciáltan, tartományi hatáskörben valósultak meg, amelyeket gazdaságélénkítő intézkedések egészítettek ki.

2020. nyár: az alacsony fertőzésszint időszak

A nyári hónapokban mindkét országban viszonylag alacsony fertőzési szint volt megfigyelhető. Magyarországon a határforgalom szigorú szabályozása került előtérbe, míg Németországban az incidenciamutató vált a döntéshozatal egyik kulcsindikátorává.

2020. ősz: a második hullám

Az őszi időszakban a fertőzések száma ismét emelkedni kezdett. Magyarországon 2020. november 3-án új veszélyhelyzetet hirdettek ki. Németországban a korlátozások ismét a szövetségi és tartományi együttműködés keretében kerültek bevezetésre, különös tekintettel a vendéglátásra, a rendezvényekre és a társadalmi érintkezések korlátozására.

Elemzés

A magyar és német járványkezelés szerkezeti modellje

A két ország járványkezelési gyakorlatának összehasonlítása alapján két eltérő kormányzási modell rajzolódik ki. Magyarország unitárius államszerkezete centralizált döntéshozatalt eredményezett, amely gyors és egységes országos intézkedések bevezetését tette lehetővé. Ezzel szemben Németország föderális rendszere többszintű döntéshozatalt biztosított, amelyben a tartományok jelentős autonómiával rendelkeztek, így az intézkedések regionálisan differenciáltan valósultak meg.

A különbségek alapvetően az államszerkezeti sajátosságokból fakadnak. A magyar modell a gyors reagálás és az egységes végrehajtás előnyeit hordozza, ugyanakkor alacsonyabb fokú rugalmassággal jár. A német modell ezzel szemben nagyobb adaptációs képességet biztosít, de a koordináció szükségessége lassíthatja a döntéshozatalt. A két megközelítés közötti eltérés így nem elsősorban az alkalmazott intézkedések típusában, hanem a kormányzási logikában ragadható meg: centralizált válságkezelés versus koordinált decentralizáció (Hoffman–Balázs 2021; Kuhlmann et al. 2021; Schweiger 2022).

A pandémiakezelési modellek tipológiája

A szakirodalom alapján a COVID–19 járvány során alkalmazott állami válaszok több ideáltipikus modellbe sorolhatók (Capano et al. 2020; Greer et al. 2021; Hegele–Schnabel 2021; Fukuyama 2020).

A *centralizált válságkezelési modell* a központi döntéshozatal dominanciájára, a rendeleti jogalkotásra és az egységes intézkedésekre épül, amely gyors reakciót tesz lehetővé; Magyarország ehhez a modellhez áll közel.

A *föderális koordinációs modell* ezzel szemben többszintű döntéshozatalt, regionális autonómiát és koordinációs mechanizmusokat foglal magában, ami nagyobb területi eltéréseket eredményez; Németország tipikus példája ennek a megközelítésnek.

A *liberális adaptív modell* a korlátozott állami beavatkozásra és a társadalmi együttműködésre épít, míg az autoriter kontrollmodell szigorú állami kontrollt és kiterjedt korlátozásokat alkalmaz. E különbségtétel a bizalomra épülő, adaptív (liberális) modell és a kontrollalapú (autoriter) modell közötti dichotómiaként is értelmezhető (pl. Bremmer 2020; Rothstein 2021; Popov et al. 2021).

Autoriter kontrollmodell: Az autoriter rendszerekben a járványkezelés gyakran szigorú állami kontrollal és kiterjedt digitális megfigyelési eszközök alkalmazásával párosul, amely az állami ellenőrzés intenzív formáit eredményezi (Harari 2020; Freedom House 2021; Amnesty International 2020).

A tipológia alapján megállapítható, hogy Magyarország és Németország eltérő modellhez tartozik, ugyanakkor mindkét megközelítés saját előnyökkel és korlátokkal rendelkezik.

A COVID–19 járvány alkotmányjogi tanulságai

A pandémia az alkotmányos rendszerek működésének egyik legjelentősebb tesztje volt. A kormányoknak rövid idő alatt kellett olyan intézkedéseket hozniuk, amelyek egyszerre szolgálták a közegészség védelmét és az állam működőképességének fenntartását. A szakirodalom ezt a helyzetet gyakran „alkotmányos stressztesztként” írja le (Boin et al. 2017; Dyzenhaus 2020).

Az alapjogok korlátozásának keretei

Mindkét országban jelentős mértékben korlátozták az alapvető jogok gyakorlását, különösen a mozgásszabadságot, a gyülekezési jogot, a vallásszabadságot, a vállalkozás szabadságát és az oktatáshoz való hozzáférést.

Az alkotmányos legitimitás kulcsa mindkét rendszerben a szükségesség és arányosság elvének érvényesítése volt. Németországban ez a Grundgesetz jogállamisági elvéből vezethető le, míg Magyarországon az Alaptörvény I. cikke biztosítja e keretet (Magyarország Alaptörvénye 2011).

A pandémia egyik legfontosabb tanulsága, hogy a korlátozások intenzitása példátlan volt békeidőben, ugyanakkor alkotmányos igazolásuk alapvetően elfogadott maradt (Csink 2021a; Drinóczi 2020).

A rendkívüli jogrend szerepe Magyarországon

Magyarországon a járványkezelés központi eleme a veszélyhelyzet intézménye volt, amely rendeleti kormányzást, gyors döntéshozatalt és széles végrehajtói mozgásteret biztosított. Ez hatékony reakciót tett

lehetővé, ugyanakkor a szakirodalomban vita alakult ki a parlamenti kontroll mértékéről (Halmai 2020; Gárdos-Orosz–Chronowski 2021).

Az Alkotmánybíróság gyakorlata alapvetően fenntartotta az alkotmányos kontrollt, ugyanakkor széles mérlegelési mozgásteret biztosított a végrehajtó hatalom számára.

Németországban a járványkezelés jogi alapját a fertőzésvédelmi jog, az Infektionsschutzgesetz (2000) jelentette. A rendszer fő sajátosságai közé tartozik a tartományi szintű döntéshozatal, a szövetségi koordináció és a differenciált intézkedések alkalmazása. Ez a modell nagyobb rugalmasságot biztosított, ugyanakkor lassabb és komplexebb döntéshozatali folyamatot eredményezett.

Az alkotmánybíróságok szerepe

A két ország alkotmánybírósági gyakorlata között szintén különbségek figyelhetők meg. Magyarországon a hangsúly a végrehajtó hatalom mozgásterének fenntartásán volt, miközben az arányosság elve érvényesült, de a kontroll visszafogottabb maradt. Németországban ezzel szemben aktívabb alapjogvédelem és részletesebb arányossági teszt jellemezte a gyakorlatot, amelynek egyik kiemelt példája a „Bundesnotbremse” esete: ez a fertőzésvédelmi törvény (IfSG) 28b. §-ában rögzített, incidenciaszinthez kötött automatikus korlátozási mechanizmus (Bundesverfassungsgericht 2021; Benz–Sonnicksen 2021; Gärditz 2021).

A két rendszer közötti különbségek elsősorban a hatalommegosztás és az intézményi működés szintjén jelentkeznek. Németországban erősebb bírói kontroll figyelhető meg, míg Magyarországon a végrehajtó hatalom dominanciája volt hangsúlyosabb (Csink 2021; Drinóczi 2020).

Közös pont ugyanakkor, hogy az alkotmányos kontroll egyik országban sem szűnt meg a válsághelyzet során.

A jogállamiság kérdése

A pandémia során általános tendencia volt a végrehajtó hatalom erősödése és a döntéshozatal felgyorsulása. Ugyanakkor hosszú távon a jogállamisági garanciák fenntartása kulcsfontosságú marad (Agamben 2005; Dyzenhaus 2020).

Politikai és társadalmi következmények

A járványkezelés során a társadalmi bizalom kezdetben magas volt, azonban idővel csökkenő tendenciát mutatott, miközben Németországban erősebb tiltakozási hullámok jelentek meg, szemben a

Magyarországon megfigyelhető mérsékelt mobilizációval (pl. Devine et al. 2021; Della Porta 2022; Helbling–Jungkunz 2020; Albert–Dávid 2021; Sík et al. 2021).

A kormányzati kommunikáció kulcsszerepet játszott az intézkedések legitimitációjában, és az információs környezet jelentős hatással volt a társadalmi reakciókra.

Elemzési konklúzió

Az elemzés alapján megállapítható, hogy a különbségek elsősorban intézményi természetűek, nem pedig az intézkedések tartalmában rejlenek. A centralizáció gyorsaságot, míg a föderalizmus nagyobb rugalmasságot biztosít.

Mindkét rendszer működőképesnek bizonyult válsághelyzetben, ugyanakkor a társadalmi bizalom kulcsszerepet játszott az intézkedések hatékonyságában.

Következtetések

Normatív alkotmányjogi következtetések

A COVID–19 világjárvány tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a modern alkotmányos demokráciák számára a válságkezelés egyik alapvető kihívása a hatékony állami beavatkozás és az alapjogvédelem közötti egyensúly megteremtése.

A pandémia rámutatott arra, hogy a rendkívüli helyzetekben alkalmazott intézkedések alkotmányos legitimitása három kulcs tényezőn alapul: a szükségesség és arányosság elvének következetes érvényesítésén, a demokratikus intézmények működésének fenntartásán, valamint az alkotmányos kontroll intézményeinek tényleges működésén.

Magyarország és Németország összehasonlítása azt mutatja, hogy az eltérő alkotmányos és intézményi struktúrák különböző válságkezelési megoldásokhoz vezetnek. A centralizált döntéshozatal gyorsabb és egységesebb intézkedéseket tesz lehetővé, míg a föderális rendszer nagyobb teret biztosít a regionális adaptációnak.

Mindkét modell esetében alapvető követelmény, hogy az intézkedések időben korlátozottak legyenek, átlátható döntéshozatali folyamatok keretében szülessenek, és folyamatos alkotmányos kontroll alatt álljanak.

Általánosítható következtetések a modern alkotmányos rendszerekre

A pandémia tapasztalatai túlmutatnak az egyes országok sajátosságain, és általános tanulságokkal szolgálnak a modern államok működésére vonatkozóan.

Megállapítható, hogy válsághelyzetekben a kormányzati hatáskörök bővülése strukturálisan szinte elkerülhetetlen. Ugyanakkor ennek alkotmányos legitimitása csak akkor tartható fenn, ha a jogi keretek világosak és ellenőrizhetők maradnak. A jogállamiság ilyen helyzetekben sem függeszthető fel, legfeljebb módosult működési formában érvényesül.

A két vizsgált ország példája azt mutatja, hogy az egyensúly megteremtése eltérő intézményi eszközökkel is lehetséges, azonban a cél minden esetben azonos: a közegészség védelmének biztosítása az alapjogvédelem tartós sérelme nélkül.

A kutatási kérdésekre adott válaszok

A kutatás elején megfogalmazott kérdésekre az alábbi válaszok adhatók:

1. A jogi keretek tekintetében Magyarországon a járványkezelés alapját az Alaptörvény 53. cikke szerinti veszélyhelyzet biztosította, amely rendeleti jogalkotási lehetőséget adott a kormánynak (Magyarország Alaptörvénye 2011). Németországban ezzel szemben a fertőzésvédelmi törvény (Infektionsschutzgesetz 2000) szolgált jogi alapként, amely a tartományok számára biztosított döntési kompetenciát.
2. A döntéshozatali struktúra szempontjából Magyarország centralizált rendszere gyors és egységes intézkedéseket tett lehetővé, míg Németország föderális rendszere többszintű, koordinált döntéshozatalt eredményezett.
3. Az alapjog-korlátozások mindkét országban jelentősek voltak, különösen a mozgásszabadság, a gyülekezési jog és a gazdasági szabadság területén. Ezeket jellemzően a közegészség védelmével indokolták, és alkotmányos szempontból a szükségesség és arányosság elve alapján értékelték.
4. A társadalmi és gazdasági hatások tekintetében megállapítható, hogy a járványkezelési intézkedések jelentős következményekkel jártak, amelyek mindkét országban állami beavatkozást igényeltek a negatív hatások mérséklése érdekében.

Kritikai reflexiók

A vizsgálat alapján megállapítható, hogy a COVID-19 járvány a nemzetközi közösséget jelentős mértékben felkészületlenül érte. A globális és európai szintű koordináció hiányosságai hozzájárultak a kezdeti bizonytalansághoz és az állami reakciók divergenciájához.

A járvány egyik fontos tanulsága, hogy a fertőző betegségek és a járványok közötti különbség jogi szempontból is releváns. Míg az előbbi elsősorban egészségügyi kérdésként értelmezhető, addig a járvány komplex társadalmi és gazdasági hatásokkal jár, amely szélesebb körű állami beavatkozást tesz szükségessé.

A vizsgálat arra is rámutatott, hogy a döntéshozatal gyakran improvizatív jellegű volt, a jogrendszerek nem rendelkeztek teljesen kidolgozott pandémiás forgatókönyvekkel, és a statisztikai adatok összehasonlíthatósága korlátozott maradt.

További tanulságok és jövőbeli irányok

A pandémia tapasztalatai alapján a jövőben indokolt előre kidolgozott járványügyi jogi keretrendszerek kialakítása, a korlátozó és kompenzációs intézkedések összehangolása, a kormányzati kommunikáció és a társadalmi bizalom erősítése, valamint a nemzetközi koordináció fejlesztése.

A járvány egyértelműen rámutatott arra, hogy a társadalmi bizalom és az intézményi legitimitás legalább olyan meghatározó tényező, mint maga a jogi szabályozás.

Záró megállapítás

A COVID-19 világméretű járvány nem csupán közegészségügyi krízis volt, hanem a modern államok alkotmányos és kormányzati rendszereinek átfogó tesztje (Morens et al. 2004; Van Bavel et al. 2020).

A vizsgálat alapján megállapítható, hogy:

- a különböző intézményi modellek eltérő eszközökkel, de képesek voltak kezelni a válságot
- ugyanakkor egyik modell sem tekinthető egyértelműen optimálisnak minden körülmények között.

A jövőbeni válságkezelés kulcskérdése ezért nem az, hogy melyik modell „jobb”, hanem az, hogy miként alakíthatók ki olyan rugalmas, de mégis jogállami keretek, amelyek egyszerre biztosítják:

- a gyors állami reagálást
- az alapjogok védelmét
- a demokratikus intézmények stabil működését.

A pandémia egyik legfontosabb tanulsága így az, hogy a jogállamiság nem akadálya, hanem feltétele a hatékony válságkezelésnek.

Irodalomjegyzék

- Agamben, G. (2005) *State of exception*. University of Chicago Press.
- Albert, F.–Dávid, B. (2021) Társadalmi bizalom és együttműködés a COVID-19 járvány idején. *Szociológiai Szemle*, 31(2).
- Amnesty International (2020) COVID-19, surveillance and the threat to your rights.
- Ataguba, J. E.–Ataguba, O. T. (2021) Social determinants of health and COVID-19 outcomes. *Global Health Action*, 14(1). <https://doi.org/10.1080/16549716.2020.1788263>
- Bárd, P.–Carrera, S. (2020) *Showing true illiberal colours: Rule of law vs Orbán's pandemic politics* (CEPS Policy Insights No. 2020–10). Centre for European Policy Studies.
- Benz, A.–Sonnicksen, J. (2022) Patterns of federal governance during the COVID-19 pandemic in Germany. *German Politics*.
- Benz, A.–Sonnicksen, J. (2021) Patterns of federal democracy in Germany's COVID-19 crisis management. *German Politics*, 31(1) pp. 1–17.
- Bieber, F. (2022) Global nationalism in times of the COVID-19 pandemic. *West European Politics*, 45(4).
- Boin, A.–t Hart, P.–Stern, E.–Sundelius, B. (2017) *The politics of crisis management*. Cambridge University Press.
- Bokor, L. (2021) Government responses to the COVID-19 pandemic in Hungary. *Public Governance, Administration and Finances Law Review*, 6(2). pp. 5–18.
- Bremmer, I. (2020) The best global responses to COVID-19 pandemic. *Time*.
- Capano, G.–Howlett, M.–Jarvis, D. S. L.–Ramesh, M.–Goyal, N. (2020) Mobilizing policy capacity to fight COVID-19. *Policy and Society*, 39(3). pp. 285–308. <https://doi.org/10.1080/14494035.2020.1787628>
- Cinelli, M.–Quattrociochi, W.–Galeazzi, A. et al. (2020) The COVID-19 social media infodemic. *American Journal of Tropical Medicine and Hygiene*, 103(4). pp. 1621–1629.
- Csink, L. (2021a) Constitutional rights in the time of pandemic. *Hungarian Yearbook of International Law and European Law*, 9(1). pp. 33–50.
- Csink, L. (2021b) Freedom of conscience and COVID-19 vaccination. *Law, Identity and Values*, 1(1). pp. 41–53.
- Csink, L. (2017) Mikor legyen a jogrend különleges? *Iustum Aequum Salutare*, 13(4). pp. 7–16.
- Della Porta, D. (2022) Protests against COVID-19 policies in Europe. *Social Movement Studies*, 21(1–2). pp. 1–7.
- Devine, D.–Gaskell, J.–Jennings, W.–Stoker, G. (2021) Trust and the coronavirus pandemic. *Political Studies Review*, 19(2). pp. 274–285.
- Drinóczi, T.–Bień-Kacała, A. (2021) COVID-19 and illiberal constitutionalism. *European Constitutional Law Review*, 17(2).
- Drinóczi, T. (2020) Hungarian abuse of constitutional emergency regimes. *MTA Law Working Papers*, 2020/13.
- Drinóczi, T.–Bień-Kacała, A. (2020) COVID-19 in Hungary and Poland. *Theory and Practice of Legislation*, 8(1–2). pp. 171–192.
- Dyzenhaus, D. (2020) The legality of emergency responses to COVID-19. *Verfassungsblog*.
- Dyzenhaus, D. (2006) *The constitution of law*. Cambridge University Press.
- Erdős, C.–Tanács-Mandák, F. (2023) Constitutional Court practice in Hungary. *European Politics and Society*, 25(3). pp. 345–363.
- Fancourt, D.–Steptoe, A.–Wright, L. (2021) The Cummings effect. *The Lancet*, 396(10249). pp. 464–465.
- Ferguson, N. (2021) *A végzet. Egy szuperterjesztő vallomásai*, Libri Kiadó. ISBN: 978-0-593-29737-7.
- Földes, M. É.–Kaposvári, C. (2021) Vaccination and employment. *Medicine, Law & Society*, 14(2). pp. 247–270.
- Freedom House (2021) Freedom on the Net 2021.
- Fukuyama, F. (2020) The pandemic and political order. *Foreign Affairs*, 99(4). pp. 26–32.
- Gárdos-Orosz, F.–Chronowski, N. (2021) Governmental responses in Hungary. *Verfassungsblog*.
- Gärditz, F. (2021) *Parliamentary legislation in times of pandemic: The German “Bundesnotbremse”*. *Verfassungsblog*.
- Goldstein, D. A.–Wiedemann, J. (2021) Who do you trust? *Perspectives on Politics*, 19(4). pp. 1141–1157.
- Greer, S. L.–King, E. J.–Massard da Fonseca, E.–Peralta-Santos, A. (2021) *Coronavirus politics*. University of Michigan Press.
- Gross, O.–Ní Aoláin, F. (2006) *Law in times of crisis*. Cambridge University Press.
- Hale, T.–Angrist, N.–Goldschmidt, R. et al. (2021) Pandemic policies database. *Nature Human Behaviour*, 5. pp. 529–538.
- Halmai, G. (2020) Emergency powers and the rule of law. *Verfassungsblog*.
- Harari, Y. N. (2020) The world after coronavirus. *Financial Times*.
- Hegele, Y.–Schnabel, J. (2021) Federalism and crisis management. *Publius*, 51(3). pp. 497–518.
- Helbling, M.–Jungkunz, S. (2020) Social divisions in times of crisis. *German Politics*.
- Hoffman, I.–Balázs, I. (2021) Administrative law in the pandemic. *Public Governance Review*, 6(1). pp. 45–62.
- Kovács, K. (2020) Democracy in lockdown. *Social Research*, 87(2). pp. 425–428.

- Kuhlmann, S.–Hellström, M.–Ramberg, U.–Reiter, R. (2021) Crisis governance divergence. *International Review of Administrative Sciences*, 87(3). pp. 556–575.
- Morens, D. M.–Folkers, G. K.–Fauci, A. S. (2004) Emerging infections. *The Lancet Infectious Diseases*, 4(12). pp. 710–719.
- Nicola, M.–Alsafi, Z.–Sohrabi, C. et al. (2020) Socio-economic implications of COVID-19. *International Journal of Surgery*, 78. pp. 185–193.
- Pierre, J. (2020) Nudges against pandemics. *Policy and Society*, 39(3). pp. 478–493.
- Popov, V. V.–Sukharev, O. S.–Zolotov, A. V. (2021) Pandemic outcomes across countries. *Journal of Comparative Economics*, 49(4). pp. 991–1005.
- Rothstein, B. (2021) Controlling COVID-19: The importance of trust. *Scandinavian Political Studies*, 44(1). pp. 1–9.
- Schweiger, C. (2022) Governance under COVID-19. *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft*, 16. pp. 195–218.
- Sík, E.–Simonovits, B.–Szeidl, B. (2021) A COVID–19 társadalmi hatásai. TK Szociológiai Intézet.
- Ungvári, Á.–Sabjanics, I. (2021) Pandémia és különleges jogrend. *Scientia et Securitas*, 2(3). pp. 284–291.
- Van Bavel, J. J.–Baicker, K.–Boggio, P. S. et al. (2020) Behavioural science and COVID-19. *Nature Human Behaviour*, 4(5). pp. 460–471.
- Zweigert, K.–Kötz, H. (1998) *Introduction to comparative law*. Oxford University Press.

Jogszabályok

- Bundesverfassungsgericht, Beschluss des Ersten Senats vom 19. November 2021 – 1 BvR 781/21 u.a.
- Infektionsschutzgesetz (2000) - Infection Protection Act (IfSG).
<https://www.gesetze-im-internet.de/ifsg/> [Letöltve: 2026.04.10.].
- Infektionsschutzgesetz (IfSG), § 28b, beiktatta: Viertes Gesetz zum Schutz der Bevölkerung bei einer epidemischen Lage von nationaler Tragweite (BGBl. I 2021, 802).
- Magyarország Alaptörvénye (2011).
<https://www.parlament.hu/irom39/02627/02627.pdf>
[Letöltve: 2026.04.10.].